

**Összegző jelentés az
Iskolai Közösségi Szolgálat
monitori látogatásairól**

2023. szeptember

**Összeállította:
Lévainé Müller Katalin
Kalocsai Janka**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
A monitorozott intézmények jellemzői	4
A közösségi szolgálat céljai	4
A közösségi szolgálatkoordinátorának szerepe.....	5
A közösségi szolgálat megvalósulása az iskolában	8
A partnerintézményekkel történő együttműködés	15
Megvalósítási nehézségek.....	18
A COVID járvány közösségi szolgálatragyakorolt hatása	19
A tanulók attitűdje	21
Jó gyakorlatok	26
A közösségi szolgálathoz kapcsolódó iskolai dokumentáció	27
Fejlesztési javaslatok.....	28
Összegzés	32

Bevezetés

Az Iskolai Közösségi Szolgálatot (továbbiakban: közösségi szolgálat) a 2012/2013-as tanévben vezették be az érettségi vizsga előfeltételeként. A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről (továbbiakban: Nkt.) alapján az érettségi vizsgák megkezdésének feltétele ötven óra közösségi szolgálat igazolt elvégzése. A közösségi szolgálat „szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása”.

A közösségi szolgálat helyzetfelmérő – tanácsadó – támogató célú monitoring programjára 2015 óta évente kerül sor. A monitoring elsődleges célja a program implementációjának támogatása, az intézmények segítése, valamint a célok végrehajtásának nyomonkövetése. A közösségi szolgálat megvalósításához kapcsolódó vizsgálatra minden évben 40 közintézményben végzi el az Oktatási Hivatal (továbbiakban: OH) és a Nemzeti Pedagógus Karral (továbbiakban: NPK) kötött Együttműködési megállapodás alapján.

Az iskolák kiválasztásánál szempont volt, hogy minden intézmény- és képzéstípus képviselője el tudja mondani véleményét, illetve az ország minden térségéből kapjunk érdemi válaszokat. A vizsgálat kismintán valósult meg, emiatt részletes reprezentativitási szempontok követésére ezúttal nem nyílt lehetőség.

Az intézménylátogatások a 2023. tanév második félévében zajlottak. Első körben az intézményeknek kiküldtünk egy online kérdőívet, majd a visszaérkezett válaszok alapján egy részletesebb vizsgálatra is sor került; intézményvezetői és koordinátori interjúk, valamint a diákokkal fókuszcsoporthoz interjúk készültek. A korábbi években a járványhelyzet miatt kizárólag online zajlottak ezek a felvételek, idén online és személyes formában is lehetőség nyílt a beszélgetések lebonyolítására. A vizsgálatot végző kormánytisztviselők áttekintették továbbá a szükséges hivatalos és tanügyi dokumentumokat is. A Jelentés e látogatások tapasztalatait összegzi azzal a céllal, hogy képet adjon a program szakmai megvalósításáról általánosságban, és az előző tanévi eredmények függvényében, valamint a vizsgálat alapján javaslatokat fogalmazzon meg a közösségi szolgálat eredményesebb megvalósítása érdekében.

A monitorozott intézmények jellemzői

Iskolatípus szerint a mintába került intézmények 70% -a (28 db) hagyományos gimnázium, 2 db hat-és 3 db nyolcosztályos gimnázium volt. A mintába került intézmények közül 6 db többcélú, továbbá egy egyéb típusú vett részt a vizsgálatban. A kérdőívet a legtöbb esetben az intézmény igazgatója töltötte ki (15 db, 38%), de jelentős volt az igazgató-helyettesek (14 db 35%) illetve az IKSZ-koordinátorok (9 db 22%) általi kitöltés.

A minta kialakításának jellegzetessége miatt minden megyében két-két intézmény került bevonásra a monitoringba.

1. táblázat: A monitoringban részt vett intézmények típusa és a kérdőívet kitöltők beosztása, N és %, N=40

	N	%
ISKOLATÍPUS		
4 (5) évfolyamos gimnázium	28	70
6 évfolyamos gimnázium	2	5
8 évfolyamos gimnázium	3	8
Többcélú intézmény	6	15
Egyéb	1	2
VÁLASZADÓ BEOSZTÁSA		
Igazgató	15	38
Igazgató-helyettes	14	35
IKSZ-koordinátor	9	22
Egyéb	2	5

A közösségi szolgálat céljai

Egy program sikerét jelentősen befolyásolja, hogy a gyakorlati megvalósítás során a kitűzött célok mennyire teljesülnek és akkor nevezhetjük sikeresnek, ha megfelelő hatása van és a gyakorlatban is megvalósítható, működőképes¹. A gyakorlati megvalósíthatóság nagymértékben azon múlik, hogy a közösségi szolgálatra hogyan tekintenek a pedagógusok és a diákok. A közösségi szolgálat kapcsán kitűzött célokat a kérdőívben, valamint az intézményvezetővel, koordinátorral készült interjúk során is igyekeztünk feltérképezni.

Az online adatfelvételnél a résztvevőket arra kértük, hogy jelöljék meg a közösségi szolgálat három legfontosabb célját, ügyelve a célok sorrendiségére is. Első helyen – a tavalyi tanévhez hasonlóan - egyértelműen a szociális érzékenyítés jelenik meg. Egyrészt a legnagyobb arányban ezt a szempontot választották a legfontosabb három közé (81%), másrészt a legnagyobb arányban tekintik a közösségi szolgálat legfontosabb céljának (48%). További fontos célként jelenik meg a személyiségfejlesztés és az önkéntességre nevelés is. A személyiségfejlesztés a

¹ HALÁSZ Gábor (2010): A pedagógiai rendszerek általános hatás- és bevalás vizsgálati rendszere. Nemzeti Tankönyvkiadó

válaszadók 61%-ának, az önkéntességre nevelés 48%-ának, míg a munka világával való ismerkedés a válaszadók 40%-ánál jelenik meg fontos célként. A pályaaorientáció jelentősége valamelyest erősödött az előző tanévhez képest, míg tavaly senki sem említette első helyen, addig ebben az évben a válaszadók 8%-a első helyen jelölte ezt a tevékenységet. Az aktív állampolgárságra nevelés, az empátia és a közösségépítés, a szolidaritás és a hagyományörzés kiegészítő célkitűzésként jelentek meg.

2. táblázat: A közösségi szolgálat legfontosabb céljai (hármát lehetett választani), %, N=40

	1. helyen említette	2. helyen említette	3. helyen említette	Nem említette
Szociális érzékenyítés	48	18	15	19
Személyiségfejlesztés	18	23	20	39
Önkéntességre nevelés	5	28	15	52
Munka világával való ismerkedés	15	5	20	60
Pályaaorientáció	8	13	5	74
Aktív állampolgárságra nevelés	3	8	10	79
Empátia	0	8	10	82
Közösségépítés	5	0	3	93
Szolidaritás	0	0	3	97
Hagyományörzés	0	0	3	97

A diákokkal folytatott fókuszcsoportos interjúk során is első helyen a szociális érzékenyítés jelent meg a közösségi szolgálat céljai között, melyet a pályaválasztás segítése, a pályaaorientáció követett. Az interjúkban az empátia növelése és a közösségépítés is elsődleges szempontként szerepeltek, míg a kérdőíves felvételnél ezek a kiegészítendő célkitűzések között jelennek csupán meg.

A Jelentés második felében kerül bemutatásra, hogy ezek a célok mennyire valósultak meg a gyakorlatban, vagyis, hogy az intézményvezetők, koordinátorok és diákok véleménye szerint a közösségi szolgálat milyen módon és mértékben járult hozzá a diákok különböző készségeinek fejlesztéséhez.

A közösségi szolgálat koordinátorának szerepe

A koordinátor az intézmény igazgatója által a közösségi szolgálat megszervezésére, lebonyolítására, a diákok felkészítésére felkért pedagógus. A koordinátor személyisége és hozzáállása jelentős hatást gyakorol a program sikerére. Ha a koordinátor lelkes, segíti a diákokat a tevékenységek, valamint a fogadóintézmények kiválasztásában, kellő időt és energiát fordít a felkészítésre, érzékenyítésre, a célok megismertetésére, akkor a diákok is sokkal motiváltabbak lehetnek a megvalósításban. A diákok programra való felkészítése ideális esetben tehát képzett, erre a feladatra kijelölt koordinátorok bevonásával történik. Az

intézmények egy részében viszont nincs megbízott koordinátor – főleg a kis létszámú intézményekben – hanem az osztályfőnökök látják el a közösségi szolgálathoz kapcsolódó feladatokat. Az interjúkból kiderült, hogy az osztályfőnökök többsége jellemzően kevésbé felkészült erre a feladatra, ők többnyire az adminisztrációs feladatokat végezték, a társadalmi érzékenyítésre, a célok megismertetésére már nem fordítottak elegendő időt.

Az online kérdőív szerint a monitoringba bevont iskolák 90%-ában volt külön koordinátor a nevelőtestület tagjai között. Többségük (48%) heti 26 óránál kevesebb időszámban végezte el a programmal kapcsolatos teendőket, és csupán 5%-uk fordított erre legalább heti 32 órát. A viszonylag szűk időráfordítás jellemző arányát tovább növelte, -az egyéb válaszokban rendszerint azt fogalmazták meg a válaszadók -, hogy a közösségi szolgálattal kapcsolatos feladatok ellátása a munkakör része, az aktuális feladatoknak megfelelően rugalmasan alakult, illetve nem volt óraszám a tevékenységhez rendelve.

A koordinátor munkája a tavalyi tanévhez hasonlóan a legtöbb intézményben szervezési és az adminisztratív feladatokra terjedt ki. A koordinátorok kevesebb, mint fele (45%) foglalkozott az érzékenyítéssel kapcsolatos pedagógiai feladatokkal, míg 30% a reflexiós tevékenységekbe is bekapcsolódott.

3. táblázat: A koordinátor főbb munkaköri jellemzői, N és %, N=40

	N	%
VAN-E IKSZ KOORDINÁTOR		
Van	36	90
Nincs	4	10
HETI HÁNY ÓRÁBAN VÉGZI TEVÉKENYSÉGÉT*		
26 óránál kevesebb időszámban	19	48
26-32 óra közti időszámban	5	13
32 óra feletti időszámban	2	5
Egyéb	14	24
MILYEN FELADATAI VANNAK? (többet lehetett választani)		
Szervezési	34	85
Adminisztratív	28	70
Pedagógiai (érzékenyítés)	18	45
Pedagógiai (reflexió)	12	30
Egyéb**	2	6

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

**Említések: előkészítés, kapcsolattartás a partnerekkel, panaszok kezelése

Leginkább a megbízhatóság és a szervezői készség megléte indokolta, hogy pontosan kit kérjen fel az intézmény vezetője a koordinációs tevékenységek ellátására. A pedagógusok tapasztalata, hozzáértése a koordinátorok 25%-a, a relatíve alacsony terheltség 6% esetében volt fontos szempont a kiválasztáskor. Az intézmények több, mint 22%-ban jelezték, hogy volt a feladatra önként jelentkező, addig majdnem a válaszadók 58%-a jelölte azt, hogy a nevelőtestületből valaki feladatul kapta a közösségi szolgálattal kapcsolatos teendőket.

4. táblázat: Milyen tényezők játszottak szerepet a koordinátor kiválasztásánál? (többet lehetett választani), N és %, N=36 *

	N	%
Megbízhatóság	25	69
Szervezői készség	24	67
Feladatul kapta	21	58
Hozzáértés	10	28
Nagy tapasztalat	9	25
Önként vállalta	8	22
Kevés órája van	4	11
Kevésbé leterhelt	2	6
Egyéb	2	6

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

Két tulajdonság fontos ahhoz, hogy valaki jó koordinátor legyen. Az egyik ilyen a jó szervezőkészség, a másik pedig az, hogy az illető hitelesen járjon el a közösségért végzett feladatok esetében. A diákok felé mutatott empátia és a precizitás áll a képzeletbeli dobogó harmadik fokán, és ettől jelentősen elmarad, hogy a koordinátor jól ismerje a diákokat, jó adminisztrátor legyen vagy jó viszonyban legyen a diákokkal.

5. táblázat: Az alábbi tulajdonságok közül melyik a két legfontosabb ahhoz, hogy valaki jó IKSZ koordinátor legyen? (kettőt lehetett választani) N és %, N=33*

	N	%
Jó szervező készség	25	70%
Hitelesség a közösségért végzett feladatokban	13	37%
Empátia a diákok felé	10	28%
Precizitás	10	28%
Jól ismerje a diákokat	5	14%
Jó adminisztrátor	4	11%
Jó viszonyban legyen a diákokkal	2	6%
Széles kapcsolati háló	6	6%

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

A koordinátor megbecsültsége csak ritkán fejeződött ki anyagi jutalomban. Az intézmények 36%-ában semmilyen elismerésben nem részesült a koordinátor, 33%-ában szóbeli elismerést kaptak a tantestület tagjai előtt, illetve ritkábban a diákok előtt is megköszönték a munkájukat. Órakedvezmény az iskolák 14%-ában volt jellemző, míg más feladatok alóli mentesítés vagy az anyagi támogatás kevésbé bevett gyakorlat.

6. táblázat: Ön szerint milyen az IKSZ koordinátor megbecsültsége az iskolában? N és %, N=33*

	N	%
Semmilyen elismerést nem kapott	13	36
Szóbeli elismerést kapott a tantestület előtt	12	33
Órakedvezményt kapott	5	14
Szóbeli elismerést kapott az egész iskola előtt	3	8
Plusz illetmény-kiegészítést, anyagi támogatást kapott	2	6
Más feladatok alól mentesült	1	3

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

A közösségi szolgálat megvalósulása az iskolában

Az interjúk alapján az intézmények kevesebb, mint felében volt valamilyen formában előzménye a közösségi szolgálatnak, mely leginkább az iskolai rendezvényeken való segédkezést, az intézmény rendben tartásához kapcsolódó tevékenységeket, sporteseményeken való közreműködést, jótékonyági kezdeményezéseket jelentette. Főként az egyházi intézményekben szeretetszolgálat címen végeztek a tanulók adománygyűjtést, szociális segítő feladatokat, környezetvédelmi tevékenységeket, melyet a következő interjúrészletben is olvashatunk:

„A keresztény szemléletből adódóan már korábban is voltak hasonló iskolai programok – a Tevékeny Szeretet Iskolája (TESZI) program: a fiatalok a maguk választotta területen segítenek a tágabb környezetükben élő rászorulóknak: időseknek, fogyatékkal élőknek, nehéz anyagi helyzetben lévő családoknak – így, az iskola diákjai korábban is nagy számban végeztek hasonló, elsősorban személyes kontaktust, kapcsolatot igénylő tevékenységeket.”

Az intézmények nagy többségében jellemző volt, hogy valamilyen mértékben sikerült hozzáilleszteni az iskola jellegéhez, hagyományaihoz a közösségi szolgálat programját. Teljes mértékű adaptációról a megkérdezettek 25%-a, részleges illesztésről 65%-a számolt be.

A monitoring vizsgálatba bevontak több, mint 65%-a szerint a közösségi szolgálat az iskola vezetőségétől ugyanolyan figyelmet kapott, mint a többi megvalósuló program. Ennél nagyobb fókuszot érzékelt az iskolák 25%-a, kisebbet pedig az intézmények 10%-a.

7. táblázat: Véleménye szerint az iskola vezetősége milyen figyelmet szentel a közösségi szolgálatnak? N és %, N=40

	N	%
Kevesebb figyelmet kap, mint az iskolában megvalósuló egyéb programok	4	10
Ugyanolyan figyelmet kap, mint az iskolában megvalósul egyéb programok	26	65
Kiemelt figyelmet kap az iskolában	10	25

A diákokkal folytatott fókuszcsoportos beszélgetések alapján a közösségi szolgálatot jellemzően „50 óra”, „közösségi szolgálat”, „közösségi munka”, illetve „önkéntesség” néven említik egymás között a diákok. Egy intézménynél a „közmunka” elnevezést is használták, ugyanakkor az interjúk alapján azt lehetett látni, hogy a diákok nem kapcsoltak pejoratív értelmet az elnevezéshez, ahogy ezt a koordinátorral készült interjúrészlet is alátámasztja:

„Trendinek” tartják, hogy közösségi szolgálatot végezzenek, bár maguk között csak „köz munkának” nevezik, de nemes tartalmát megőrizik, amit mi sem bizonyít jobban, hogy az iskola befejezése után is vesznek részt önkéntes munkában az egyes fogadószervezetknél.”

A közösségi szolgálathoz szinte minden esetben kapcsolódott valamilyen helyi, regionális, esetleg országos civil szervezet, sportegyesület. Az önkormányzatok az iskolák közel 75%-ában, az intézményfenntartók az iskolák 23%-ában vesznek részt a program megvalósítása során.

8. táblázat: Mely intézmények, szervezetek kapcsolódnak valamilyen módon az IKSZ iskolai tevékenységéhez? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Helyi vagy regionális civil szervezet	35	88
Önkormányzat	29	73
Fenntartó	9	23
POK	2	5
Egyéb*	8	20

*Említések: egyházak, egyházi szervezetek, sportegyesületek, egyéb

Az előző tanévi monitoring alapján a közösségi szolgálat területei szinte mindegyik iskolában két fókuszhoz biztosan kapcsolódtak: egyrészt kulturális és közösségi programokhoz, feladatokhoz, másrészt szociális és/vagy jótékonyági tevékenységekhez. A jelen tanévi monitoring alapján ez a tendencia némileg megváltozott; a kulturális és közösségi programokhoz kapcsolódó tevékenységek változatlanul nagy szerepet töltek be (szinte mindegyik intézmény említette), ugyanakkor a szociális és jótékonyági területek jelentősége valamelyest csökkent (10%-kal), míg az oktatási területhez kapcsolódó tevékenységek száma növekedett (15%-kal). Az intézmények 88%-ában a közösségi szolgálat programjához olyan tevékenységek kapcsolódtak, amelyek oktatási feladatokhoz, illetve szociális és jótékonyági területekhez illeszkedtek. Az iskolák 53%-ára jellemző, hogy valamilyen speciális célcsoport (óvodások, SNI-tanulók, idős emberek) tagjait érintő közös sport- és szabadidős programok szervezésében, lebonyolításában segédkeztek a diákok. Az iskolák 43%-ában a közösségi szolgálat kapcsolódott az egészségügy, 40%-ában a katasztrófavédelem, 30%-ában pedig a bűn- és balesetmegelőzési területhez.

9. táblázat: Milyen területen valósultak meg az iskolában IKSZ tevékenységek? (többet lehetett választani) %, N=40

	N	%
Kulturális és közösségi	39	98
Oktatási	35	88
Szociális és jótékonyági	33	83
Környezet- és természetvédelmi	29	73
Óvodás korú, SNI, idős emberekkel közös sport- és szabadidős programok	21	53
Egészségügyi	17	43
Katasztrófavédelmi	16	40
Bűn- és balesetmegelőzési	12	30

A közösségi szolgálatról- az iskolák 83%-ában rendszerint szóban történt a kommunikáció, míg online az iskolák 17%-ában. Mindezek mellett a közösségi szolgálattal kapcsolatos tudnivalókat, tájékoztatókat több csatornán is elérhetővé tették. Az iskolák 50%-ában az intézmény honlapján, 35%-ában a Facebookon tették közzé az információkat. A leggyakrabban alkalmazott offline tájékoztatási módszer az iskolai faliújság volt, az ebben rejlő lehetőségeket

az intézmények 23%-a használja ki. A Messenger, illetve a kézhez kapott nyomtatott tájékoztatófüzet az iskolák 28%-ában, illetve 20%-ában fordult elő. Viszonylag sokan említettek egyéb csatornákat is, ezek közül a személyes tájékoztatást, ill. a Kréta rendszeren keresztül történő üzenetátadást érdemes kiemelni.

10. táblázat: Az iskola tanulóit milyen csatornákon tájékoztatják az IKSZ-szel kapcsolatos tudnivalókról, lehetőségekről? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Személyesen, tanórán	33	83
Az iskola honlapján	20	50
Facebookon	14	35
Faliújságon	9	23
Messengeren	11	28
Kézhez kapott nyomtatott tájékoztató lap/füzet segítségével	8	20
Egyéb*	11	30

**Említések: Kréta rendszer (2 iskola), email-en (4 iskola), Teams (2 iskola) más online felület (1 iskola), osztályfőnökökön keresztül (2 iskola)*

A vizsgálatba bevont iskolák között nem volt olyan, ahol nem fordult elő, hogy a közösségi szolgálati tevékenység az iskola falain belül valósult meg. Megállapítható, hogy az iskolák 50%-ában ez a kötelezően előírt idő 20%-át sem érte el, azaz bár gyakori, mégsem volt jelentős mértékű a közösségi szolgálat iskolában történt teljesítése.

7. táblázat: A tanulók átlagosan hány órát teljesítenek az iskolán belül? N és %, N=40

	N	%
1–5 órát	8	20
6–10 órát	12	30
11–15 órát	6	15
16-20 órát	5	13
21–25 órát	4	10
26–30 órát	3	8
31–35 órát	1	2
36+ órát	1	2

Az iskolai közösségi szolgálathoz kapcsolódó tevékenységek az előző tanévben leginkább valamilyen „épületgazdálkodási” kisegítő munkához kapcsolódtak – például könyvtár- és szertárrendezés, udvartakarítás vagy hulladékgyűjtés -, míg ezek jelentősége ebben a tanévben némileg visszaesett és az iskolai rendezvényeken való segítő közreműködés vagy a külső rendezvényeken való közreműködések száma növekedett meg. Ezen tevékenységeket mind a 40, mintába került intézmény említette. A közösségi szolgálat céljaihoz szorosabban illeszkedő, az iskolán belül megszervezhető tevékenységek jelentősége ezzel szemben csökkent; a korrepetálás, mint leggyakrabban előforduló tevékenység 51% -ról 40 %-ra esett vissza, a többit pedig leginkább csak eseti jelleggel említették (pl. informatikaoktatás időseknek stb).

8. táblázat: Milyen intézményen belüli közösségi szolgálati tevékenységeket szervez az iskola? (többet lehetett választani) N és %, N=40*

	N	%
Iskolai rendezvényeken (pl. szalagavató, bál) való tevékenység	40	100
Könyvtár- és szertárrendezés	31	77
Külső rendezvényeken való fellépés	26	65
Korrepetálás	16	40
Hulladékgyűjtés	15	40
Udvertakarítás	14	35
Többcélú intézményen belüli feladatok	9	23
Informatikaoktatás időseknek	1	2
Egyéb**	5	13

*Azok körében, ahol előfordult, hogy akár egy órát is az iskolában teljesítettek

**Említések: adománygyűjtés, állatgondozás, egyházi szolgálat, hagyományörzés, tankönyvek elosztása

Az érintett intézmények összességében elégedettek (99%) – többségük teljes mértékben elégedett (52%) – a közösségi szolgálati tevékenységek intézményen belüli megvalósításával, ugyanakkor többen is jelezték, hogy lenne javaslatuk a program intézményen belüli végrehajtásának fejlesztésére vonatkozóan. Az iskolán belüli feladatbővítési javaslatok közül a legtöbb arra vonatkozott, hogy hasznosnak tartanának egy olyan lehetőséget, melynek keretén belül alsós tanulókat, kisdíákokat mentorálnának, korrepetálnának a közösségi szolgálatot teljesítők; illetve különböző iskolai közösségi programokat szerveznének meg.

A közösségi szolgálat lebonyolítása

Az IKSZ tevékenységet megelőző felkészítés, valamint a szolgálat lezárása; az elvégzett tevékenységekre való reflexió, az élmények, tapasztalatok rendszerezése és feldolgozása a program meghatározó eleme. Fontos, hogy a felkészítésnek legyen érzékenyítő része, ami a közösségi szolgálat céljainak megértésén keresztül nagyban hozzájárulhat a diákok motivációjának növeléséhez.

A felkészítés és feldolgozás maximális időkerete 5 óra, de a tapasztalat azt mutatja, hogy 3 óra mindenképp szükséges a tapasztalatok átbeszélésére és feldolgozására. Ezeken a reflexiós alkalmakon a diákok nemcsak a saját élményeiken keresztül tanulnak, hanem a mások által elmesélt élmények által is gazdagodhatnak.

Az IKSZ-hez kapcsolódó felkészítést-érzékenyítést szinte minden iskolában megszervezik. Az iskolák több mint felében, (55%) ugyanúgy, ahogy az előző évben is, mindössze két órát szánnak erre, ugyanakkor mivel az iskolák 25%-a ennél jóval nagyobb teret szán az előkészületeknek, a mintára vonatkoztatott átlag 2,7 óra körül alakul. A közösségi szolgálat lezárásához kapcsolódó, a reflexiót, feldolgozást segítő tevékenységekre ennél valamivel kevesebb lehetőség kínálkozik (átlag 2,6 óra). Az iskolák 18%-ában semmilyen ilyen irányú

tevékenység nem zajlik. Mind a felkészítő, mind pedig a lezáró órákra többségében egyaránt jellemző, hogy szervezése osztályszinten történik. Egyéni foglalkozás csak a lezárás kapcsán fordul elő (az iskolák 15%-ában).

9. táblázat: Hány órában szervezi az iskola a közösségi szolgálathoz kapcsolódó... N és %, N=40

	N	%
FELKÉSZÍTÉST, ÉRZÉKENYÍTÉST?		
1	12	30
2	10	25
3	5	13
4	1	2
5	10	25
NV	2	5
FELDOLGOZÁST, LEZÁRÁST?		
1	11	28
2	7	18
3	8	20
4	0	0
5	6	15
5-nél több	1	2
Nem szerveznek feldolgozást, lezárást	7	18

Az interjúk alapján a diákok közösségi szolgálathoz kapcsolódó felkészítésére jellemzően az osztályfőnöki órák alatt került sor, míg a szülők tájékoztatása az első szülői értekezleten történt meg. A tanulók felkészítése során általában tájékoztatták a tanulókat a közösségi szolgálattal kapcsolatos főbb tudnivalókról, az adminisztrációhoz szükséges dokumentumok kezeléséről, illetve a választható területekről. Az interjúk alapján a felkészítés érzékenyítő része azonban sok esetben háttérbe szorult, de voltak olyan intézmények is, akik a szociális érzékenyítésre egyáltalán nem fordítottak időt, hanem egy általános tájékoztatás töltötte ki a felkészítés teljes idejét. Ennek ellenkezőjére is akadt példa van, ahol a hatékonyság növelése érdekében egy külön csapat, illetve meghívott előadókat is bevontak az érzékenyítés folyamatába.

„A közösségi szolgálat érzékenyítésére 9. osztály elején kerül sor, évfolyamszinten, a koordinátor közreműködésével. A tanulók itt kapnak információt az IKSZ jogszabályi háttéréről, célkitűzéseiről, dokumentumairól, a partnerszervezetekről, a nyolc tevékenységi területről, a teljesítés iskolában alkalmazott szabályairól (ezek az információk az iskola honlapján is megtalálhatóak). A koordinátor itt tájékoztatja a diákokat az elérhetőségéről. Állandó kapcsolattartás van a tanulók és az IKSZ-feladatokat végző személyek között, ez sokat segít az információáramlásban. A feldolgozás a teljesítések során folyamatosan történik (egyéni, illetve csoportosan), osztályfőnöki óra keretein belül.”

„A szolgálat bemutatására, az érzékenyítésre és a felkészítésre, illetőleg a teljesítés megbeszélésére, követésére átlag 5-5 órát szánnak. Ezekre alapvetően évfolyamonként kerül

sor. A tanulók felkészítése, érzékenyítése során tájékoztatják a tanulókat a közösségi szolgálattal kapcsolatos főbb tudnivalókról, az adminisztrációhoz szükséges dokumentumok kezeléséről, a választható területekről. A felkészítést – ahogy a reflexiót is – a „TESZI” csapat (hittantanár, kollégiumvezető, mentálhigiénés szakember, „mentortanárok” stb.) szervezi, és bonyolítja le egy szeptemberi vagy októberi nyitónap alkalmával, ahol meghívott előadók érzékenyítő feladatok, és olykor a szerzetesrend tagjainak segítségével igyekeznek minél inkább ráhangolni a tanulókat a feladatra.”

A feldolgozás, reflexió menetére, ahogyan az előző vizsgálatban is, az interjúk alapján három jellemző példát találtunk; a legtöbb iskolában, - ahogy korábban is említettük - osztályfőnöki óra keretében, osztály szinten osztják meg egymással a diákok a közösségi szolgálat teljesítése során szerzett tapasztalatokat. A második esetben, - mely a legkevésbé tűnik hatékonynak a három példa közül - a feldolgozásnak nem volt szervezett kerete, hanem jellemzően évközben négy szemközt osztották meg a diákok az osztályfőnökükkel a tapasztalatokat, esetleg problémákat. Harmadik csoportba azok az intézmények tartoznak, melyek valamilyen egyéb módszert (prezentáció, portfólió stb.) is bevontak a feldolgozás folyamatába, illetve több esetben nem osztály- hanem évfolyam, vagy szélesebb körben történt a közösségi szolgálat tapasztalatainak, élményeinek a feldolgozása. Ez utóbbi gyakorlat a pedagógusok szerint jelentősen hozzájárult a diákok motivációjának növeléséhez. Ezek a reflexiók gyakorlatok példaként szolgálhatnak a többi intézmény számára is.

„Az élmények feldolgozása évfolyamonként történik, egy zárónap keretében, ahova jellemzően már a 9. évfolyamosok is bekapcsolódnak, és a nyitónaphoz hasonlóan megismerhetik a szolgálatot teljesítő diákok tapasztalatait, illetve más előadók tanácsait. Emellett a diákok egymás között is szívesen osztják meg élményeiket, az IKSZ teljesítése során szerzett tapasztalataikat. Ugyanakkor, az intézményi gyakorlat szerint az elvégzett tevékenységről minden tanulónak beszámolót is kell készítenie, a tanulók így összefoglalhatják élményeiket, leírhatják hogyan értékelik a közösségi szolgálatot, ezzel is rászoktatva őket az önreflexióra. E beszámoló elfogadása esetén dokumentálják csak le a teljesítést. Ez nagyban segít a teljesítés nélküli igazolások kiszűrésére is, bár erre nem igazán van példa.

A vizsgálat megerősítette az érzékenyítés és reflexió jelentőségét. Azokban az iskolákban, ahol kellő időt és energiát szántak az érzékenyítésre reflexióra, illetve ahol megfelelő tartalommal töltötték fel ezeket az alkalmakat, ott a diákok nagyobb arányban tekintettek élményként, hasznos tevékenységként a közösségi szolgálatra, valamint a diákok motivációja is nagyobb volt, mint azokban az intézményekben, ahol erre nem fordítottak nagyobb figyelmet.

A partnerintézményekkel történő együttműködés

A partnerintézmény vagy fogadó intézmény „ahol a tanuló a közösségi szolgálatot teljesíti. A szolgálat teljesítése iskolán, intézményen belül, civil vagy nonprofit szervezetnél, állami, önkormányzati, egyházi intézménynél, szervezetnél, illetve magánszemélynél is szervezhető.”

A helyszínelátogatások alapján a legnépszerűbb fogadóintézmények között menhelyek, alapítványok, óvodák, táboroztatási lehetőségek által biztosított programok, múzeumok szerepeltek. Az interjúk alapján a legtöbben olyan szervezetet igyekeztek választani, ahol úgy érezték, hogy valóban hasznos segítő munkát végezhetnek. A tanulók többször is kiemelték az interjúk során mennyire fontos volt számukra, hogy hasznosnak érezzék magukat, hasznos tevékenységet végezzenek a közösségi szolgálat ideje alatt.

Az előző tanévre jellemző volt, hogy az aktív fogadószervezetek többsége vagy civil szerveződés volt (39%), vagy pedig valamilyen állami szervezet (38%). Az egyházi szervezetek aránya 15% a forprofit szervezeteké pedig 6% volt.

10. táblázat: Fogadószervezetek főbb jellemzői, N és %, N=40

	N	átlag
Hány fogadószervezettel tart kapcsolatot az iskola?	38	179 db
Előző tanévben hány fogadószervezetnél teljesítették szolgálatot az IKSZ-es tanulók?	40	61 db
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>civil szervezet</i> ?	35	39%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>állami szervezet</i> ?	35	38%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>egyházi szervezet</i> ?	35	15%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>forprofit szervezet</i> ?	35	6%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>egyéb szervezet</i> ?	35	14%

A fogadóintézmények kiválasztására az iskolák többségében alapvetően háromféleképpen került sor. Legjellemzőbb volt, hogy a diákok ajánlottak fogadóhelyeket (azaz ők korábban leszervezték azokat maguknak), másrészt a szülők ajánlottak fel különböző lehetőségeket, harmadrészt pedig maguk a fogadóintézmények keresték meg az iskolákat és jelentkeztek a közösségi szolgálat helyszínéül. Ezeknél ritkábban jellemző, hogy a közösségi szolgálat koordinátora vagy az intézményvezető ajánlotta valamelyik fogadóhelyet. A közösségi szolgálat központi portálja, vagy a POK-ok elektronikus felületeit kevésbé használják a fogadóintézmények keresésekor. A megjelölt egyéb lehetőségek az önkormányzat, a felsős tanári kollégium, illetve egyéb szervezetek támogató hozzáállására utaltak (melyek a számasságból eredően szintén sporadikusak). Ha a tavalyi tanévvel hasonlítjuk össze az eredményeket az látszik, hogy a szülők bekapcsolódása csökkent a fogadóintézmények ajánlásában, míg a diákok szerepe növekedett, ahogy a következő részlet is mutatja:

„A fogadóhelyek közel 80%-át a diákok javasolták. A honlapon elérhető az együttműködési megállapodás tervezete is, amit a diákok letöltenek és már hozzák is a javaslatot, az igazgatónak, aki aláírja a megállapodásokat.”

11. táblázat: Jellemzően hogyan kerül sor a fogadóintézmények kiválasztására? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Diákok ajánlatával	38	95
Fogadóintézmények jelentkezésével	33	82
Szülők ajánlatával	25	62
Koordinátor ajánlatával	16	40
Intézményvezető ajánlatával	8	20
Online felületek segítségével (IKSZ portál, POK felületei stb.)	5	12
Egyéb	3	8

A koronavírus járvány alatti időszak némileg megváltoztatta a fogadószervezetek összetételét. A diákok lakóhelyén, a kistelepüléseken több új kapcsolat alakult ki. Ennek oka, hogy a tanulók sok esetben nem tudták a tanórák utáni elfoglaltságok közé beszorítani a közösségi szolgálat teljesítését, hanem inkább a helyben hétvégéken végezhető, illetve a nyári munkákat részesítették előnyben.

A fogadóhelyek felkutatása összességében nem jelentett problémát az iskolák vagy a tanulók számára. A vizsgálatba bevont intézmények képviselőinek 68%-a szerint egyáltalán nem, 30%-a szerint pedig inkább nem probléma a közösségi szolgálat fogadóhelyeinek felkutatása és mindössze 2% azon iskolák aránya, ahol kismértékű problémát okozott ez a feladat. Jellemző módon igen sok kapcsolatot alakítottak ki az elmúlt években az iskolák a potenciális fogadóhelyekkel. Ezt mutatja, hogy egy-egy intézménynek átlagosan 179 db fogadószervezettel van kapcsolata. E kapcsolatok többsége meglehetősen aktív lehet, hiszen a tavalyi tanévben ennek több mint felével (átlagosan 61 szervezettel) volt élő munkakapcsolat is.

Az iskolák többségében a tavalyi tanévi tendencia tovább folytatódott, a fogadószervezetek száma folyamatosan nőtt, ami egyre nagyobb kihívás elé állította az oktatási intézményeket, hiszen egyrészt átláthatatlanná tette a külső partnereket, másrészt a velük való kapcsolattartás is egyre több időt vett igénybe. Az interjúalanyok egybehangzó véleménye volt az előző monitoring alapján, hogy megérte szűkíteni a partnerszervezetek körét, főleg a régóta nem ápolat kapcsolatokat, mert nehéz volt figyelemmel kísérni a teljesítést. Több intézményben is elhangzott, hogy a jövőben kevesebb partnerszervezettel, nagyobb rálátást szeretnének elérni a külső teljesítéseknél. Mindezt ezidáig nem sikerült maradéktalanul teljesíteni, mert a partnerszervezetek száma tovább növekedett, ugyanakkor a tényleges kapcsolatok száma csökkent, vagyis míg a tavalyi tanévben átlagosan 72 szervezettel tartottak élő kapcsolatot az

iskolák, addig ebben a tanévben ez a szám 61-re csökkent. Ezt támasztja alá a következő interjúrészlet is:

„A diákok évről-évre bővítik a partnerintézmények körét. Az iskola arra próbálja ösztönözni a tanulókat, hogy elsősorban külső szervezeteknél teljesítsék a közösségi szolgálatot és saját maguk válasszák ki a fogadóintézményeket, a számukra izgalmas érdeklődési területek alapján.”

A fogadószerzetekkel való kapcsolattartás fontos része a közösségi szolgálat minőségbiztosításának. A fogadószerzetek visszajelzései alapján látható, hogy a tanulók hogyan végezték tevékenységüket, mennyire voltak elégedettek velük a fogadószerzetek. Ennek ellenére az előző tanévi vizsgálatból kiderült, hogy a fogadószerzetek visszajelzéseinek nem volt kialakított rendszere, az intézmények többsége csak elvétve kapott visszajelzést a tanulók munkájáról, mely számok tovább csökkentek ebben a tanévben. Jelenlegi adataink alapján tavaly az iskolák 13%-a jelezte, hogy a legtöbb fogadóintézménytől érkezett valamilyen visszajelzés, míg ez az arány mindössze 2%-ra csökkent; 62% esetén pedig a fogadóhelyi reflexió ad-hoc és ritka volt. Az intézmények 18%-a szembesült azzal, hogy csak probléma esetén kapnak visszajelzést, és hasonló arányban fordultak elő olyan iskolák is, amelyek egyáltalán nem értesültek a fogadóintézmények tapasztalatairól.

12. táblázat: Érkezik-e a fogadóintézményektől visszajelzés a tanulókra vonatkozóan? N és %, N=40

	N	%
Igen, a legtöbb fogadóintézménytől érkezik visszajelzés	1	2
Igen, előfordul, de nem jellemző	25	62
Ritkán szokott csak visszajelzés érkezni	7	18
Nem érkezik visszajelzés	7	18

A kapcsolatépítést, kapcsolatfenntartást célszerű továbbra is abba az irányba fejleszteni, hogy rendszeresen érkezzen visszajelzés a fogadóintézményektől a közösségi szolgálat teljesítését követően. A visszajelzések szervezett keretének bevezetése azért is lenne fontos, mert a diákinterjúkból egyértelműen kirajzolódott, hogy fontos lenne a diákok számára a visszacsatolás, illetve nem elhanyagolható, hogy a fogadóintézmények reflexiói pozitív hatást gyakorolhatnának a diákok közösségi szolgálatban végzett tevékenységeinek motivációra is. Ennek jó példája az a fogadószerzet, akitől a diákok oklevelet kaptak a közösségi szolgálat során nyújtott teljesítményükért.

Habár csak a mentort igénylő feladatok kapcsán van jogi szempontból szükség az együttműködési megállapodásra, a pedagógusok elmondása alapján az intézmények többsége

ragaszkodott az együttműködési megállapodás megkötéséhez leginkább az átláthatóság miatt (rögzítésre kerüljenek a gyerekek által végzendő feladatok), illetve, hogy keretet adjon a tevékenységnek.

A fogadószervezetekkel a pedagógusok és a diákok is jellemzően elégedettek voltak. A diákok elmondása szerint a legtöbb helyen barátságosak és segítőkészek voltak az ott tartózkodásuk alatt.

A fogadó intézményekkel kapcsolatos hiányoknál a szükséges tájékozottság hiányát említették leginkább; a pedagógusok több esetben is tapasztalták, hogy a szervezetek nem voltak teljes mértékben tisztában a diákoknak adható feladatok jellegével. A diákok a tájékoztatatlanság mellett a visszajelzés hiányát emelték ki a fogadó szervezetekkel kapcsolatos problémáknál.

Megvalósítási nehézségek

Számos nehézség gátolhatja az iskolai közösségi szolgálat megvalósítását és az iskolák zömében egyikkel-másikkal rendszeresen szembesültek is. Míg a tavalyi tanévben a legtöbb intézmény – a vizsgálatba bevont több mint fele (53%) – két tényezőt említett meg: az időhiányt és a járványhelyzetet, addig ebben a tanévben a tanulók nagy leterheltségét (65%) említették a leginkább veszélyeztető tényezőnek. Nem ilyen jelentős, de gyakori nehézségnek tűnt (38%) a diákok motivációhiánya, az adminisztráció (30%), a fogadószervezetek kapacitásának hiánya (30%), a hasznos tevékenységek hiánya (20%), illetve a fogadószervezetek felkészítésének hiánya (20%). Az előző tanévben a megvalósítást gátló tényezőként említették egyrészt a program tisztázatlan céljait az intézmények 7%-a, valamint a fogadóhelyek kapacitásának hiányát 6%-a. Ebben a tanévben több, mint kétszer, illetve háromszor annyian, jelölték meg ezt a kategóriát. A magas diáklétszám, egy-két iskolában merül fel nehézségként. Egy intézmény nem jelölt meg különösebb veszélyeztető tényezőt.

13. táblázat: Melyek Ön szerint a program sikeres megvalósítását leginkább veszélyeztető tényezők? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Tanulók nagy leterheltsége	26	65
Időhiány	17	43
Járvány	17	42
Motiváció hiánya a diákok részéről	15	38
Adminisztráció	12	30
A fogadókörhelyek kapacitásának hiánya	12	30
Hasznos tevékenységötletek hiánya	8	20
A felkészítés hiánya a fogadó szervezeteknél	8	20
Tisztázatlan célok	6	15
A motiváció hiánya a pedagógusok részéről	4	10
Nagy diáklétszám	2	5
A felkészítés hiánya a pedagógusoknál	2	5
Fogadó intézmények túl nagy létszáma	0	0
Nincs ilyen tényező	1	2

A COVID járvány közösségi szolgálatra gyakorolt hatása

Ahogy a tavalyi monitoring során is tapasztalható volt, a pandémia nagymértékben megnehezítette, illetve bizonyos területeken lehetetlenné tette a közösségi szolgálat megszervezését, megvalósítását. A járványhelyzet következtében leszűkült a külső tevékenységek köre, minden intézmény jelezte, hogy abban az időszakban ugrásszerűen csökkent a teljesített órák száma. Az intézmények többségében kialakított gyakorlat eredményeképpen a végzős osztályoknak – eltérően a tavalyi eredményekhez képest - ez nem jelentett különösebb problémát, hiszen a tanulók már korábban teljesítették az 50 órát. Ahol lemaradásban voltak a diákok ott csak a végzősökre koncentráltak, hogy az érettségi vizsga megkezdéséhez szükséges óráikat határidőre tudják teljesíteni. Itt főleg belső iskolai tevékenységekkel, vagy online oldották meg a közösségi szolgálat teljesítését, de volt rá példa, hogy a diákok a közvetlen lakókörnyezetükben nyújtottak segítséget; a bevásárlásban, ételhordásban, kerti munkákban segédkeztek. A nyaranta történő enyhítések nagyban hozzájárultak az alsóbb évfolyamokon a közösségi szolgálatban előírt órák gördülékeny teljesítéséhez.

A pandémia előtti időszakban a közösségi szolgálat online megvalósulása csak eseti alkalmakkor volt jellemző, kb. az iskolák 10%-ában volt erre egyáltalán példa. Ha előfordult, akkor valamilyen iskolai online esemény megszervezése, feladat elvégzése (pl. online vetélkedő, honlap-szerkesztés); online korrepetálás vagy egyéb múzeumpedagógiai tevékenység valósult meg. Meglepő módon a pandémia alatt a közösségi szolgálati tevékenységek többsége nem helyeződött át az online térbe.

Ahol mégis a digitális platformra helyeződött a közösségi szolgálat végzése ott főleg a tanulásban segítettek egymásnak a diákok, az alsóbb éveket korrepetálták, az iskola honlapjának szerkesztésében, illetve idős emberek számítástechnikai oktatásában vállaltak szerepet. A koordinátorok tájékoztatása szerint a tanulóknak az online teljesítés egyáltalán nem okozott nehézséget, annak gyakorlatban történő megvalósítása a pedagógusoknak jelentett inkább kihívást.

14. táblázat: Végeztek-e online tevékenységet a pandémia előtt/alatt az IKSZ tevékenységek során? Ha igen, milyen tevékenységeket végeztek online? (utóbbi kérdés esetében többet is lehetett választani) N és %, N=40

	Pandémia előtt		Pandémia után	
	N	%	N	%
Végeztek online tevékenységet	4	10	13	33
Múzeumpedagógiai feladatokat	1	3	1	3
Idős emberek online oktatását	0	0	1	3
Online korrepetálást	2	3	3	7
Online iskolai feladatokat	0	0	3	7
Egyéb	1	3	2	5

Nyitott kérdés segítségével számoltak be a vizsgálatban részt vevő iskolák arról, milyen tapasztalatokat szereztek a közösségi szolgálattal kapcsolatban a pandémia időszaka alatt. Összességében egymáshoz többnyire hasonló impressziók születtek. A tavalyi tanévhez hasonlóan a legtöbben a fogadószervezetek részéről jelentkező helyhiányokat, a beszűkülő lehetőségeket említették meg, valamint azt, hogy a szigorú lezárások időszaka alatt teljesen leállt a program végrehajtása. A megvalósult tevékenységek, ahogy korábban is említettük, jobban koncentráltak a nyári szünetre, másrészt új tevékenységelemek is megjelentek (pl. online korrepetálás, bevásárlás időseknek). Nemcsak rövid, hanem hosszabb távon is megjelenhetett az a negatív következmény, hogy a tanulók, pedagógusok érdeklődése, motivációja visszaesett. A pandémia alatti tapasztalatokat az alábbi idézetek foglalják össze:

„A pandémia lassította az IKSZ megvalósulását, de nem akadályozta teljes mértékben. Sok tanuló nyáron teljesíti a közösségi szolgálatot. A járványügyi korlátozások nyári feloldása így lehetővé tette, hogy a tanulók csökkentsék a lemaradásukat.”

„Több helyszínen megszűntek a személyes megjelenési lehetőségek, és így a fogadó helyek száma csökkent. Ezáltal jóval nehezebb volt teljesíteni a feladatokat.”

„A külső partnerekkel, fogadó intézményekkel egyáltalán nem valósult meg az IKSZ program. Az intézményen belül megpróbáltunk lehetőséget biztosítani a diákoknak.”

„Leginkább a nyári szünetre korlátozódott abban az időszakban a munkavállalás.”

„Nagy mértékben visszaesett az elvégzett órák száma, mivel értelemszerűen beszűkültek a programlehetőségek. De volt pár civil szervezet, amely online végezhető tevékenységeket kínált, sok diák élt is vele.”

„A közösségi szolgálat gyakorlatilag ellehetetlenült, a nyáron, a lazítások alatt, illetve a második hullámban az iskolában, belső tevékenységekkel tudták a hiányzó órákat teljesíteni.”

Az interjúk is a kérdőíves felvétel eredményeit támasztották alá:

„A pandémiás helyzet nagymértékben megnehezítette a közösségi szolgálat megszervezését, szinte teljes mértékben leálltak a szolgálat megvalósításával. Leszűkült a külső tevékenységek köre, ezáltal megnőtt az intézményen belüli tevékenységek jelentősége, de azzal is megvárták a nyári időszakot. Ez ugyanakkor az intézményben kialakított gyakorlat következtében a végzős osztályoknak nem jelentett nagy problémát, hiszen a tanulók már korábban teljesítették az 50 órát. Az intézményben egyébként nem végeztek az IKSZ-hez kapcsolódóan online tevékenységeket.”

A tanulók attitűdje

Az iskolai koordinátorok véleménye szerint, illetve a diákokkal folytatott fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések alapján is a tanulóknak alapvetően pozitív az attitűdje a közösségi szolgálattal kapcsolatos programról. A legtöbb pedagógus szerint a diákok általában elégedettek voltak a fogadó intézményükkel és jellemzően jól érezték magukat a közösségi szolgálat teljesítése során, illetve kifejezetten kedvelték a csoportosan végzett tevékenységeket. A teljesítést követően a diákok sok pozitív tapasztalatról, élményről számoltak be – legalábbis az iskolák közel 90%-ában ez volt inkább a tapasztalat. Nagyobb volt a bizonytalanság abban a kérdésben, hogy a diákok mennyire érdeklődők a közösségi szolgálat iránt – jellemzően azért inkább az érdeklődő tanulókkal szembesülő iskolák voltak többségben. Ugyanakkor – bár a kérdésben nagy megosztottság látszott az egyes iskolák között – inkább volt jellemző az a pedagógusi vélekedés, hogy a diákok a közösségi szolgálatra, mint egy teljesítendő kötelezettségre tekintettek, illetve szabadidejük felesleges lefoglalásának tartották. Ami egyértelműen jó hír volt a program szempontjából, - ahogy az online kérdőív, valamint a koordinátori interjúk is alátámasztották -, hogy a diákok nagy része jól érezte magát a közösségi szolgálat teljesítése alatt, ahogy a következő interjúrészletek és a táblázat is mutatja:

„A lehetőségek sokszínűsége miatt, valamint a vezetői és koordinátori példaértékű attitűdnek köszönhetően, a diákok összességében pozitívan nyilatkoztak a közösségi szolgálat teljesítéséről, nem okozott számukra ellenérzést, nehézséget az IKSZ abszolválása. Szívesen

vesznek részt a feladatokban, érzik ennek a tevékenységnek a személyiségformáló hatását, a hasznosságát. Elmondásuk alapján nem kötelező feladatként élik meg az IKSZ-et, hanem élménydús programokon való részvétel során döbbennek rá arra, hogy máris „kipipálták”, és számos diák tovább is folytatja az önkénteskedést.”

„A tanulók kb. 10 %-a aki csak a kötelező teljesítésnek éli meg, további 10%, aki bőven felette teljesít, a többiek pedig a pozitív élmények hallatán kapnak kedvet és látják meg a szolgálatban rejlő lehetőségeket.”

„A diákok nagy része összességében pozitívan nyilatkozott a közösségi szolgálat teljesítéséről. Az IKSZ pozitívumaként hangzott el a diákok részéről, hogy tapasztalatot szerezhettek a munka világában, új embereket, másik társadalmi réteget ismerhetnek meg, valamint növeli a felelősségérzetüket.”

15. táblázat: Az Önök iskolájában a diákok hogyan viszonyulnak az IKSZ-hez? % és átlag, N=40

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	teljes mértékben jellemző	átlag*
	%	%	%	%	pont
A diákok a legtöbb esetben elégedettek a fogadó intézményükkel	2	0	67	31	3,3
A diákok általában jól érzik magukat az IKSZ során	0	5	75	20	3,2
A diákok az IKSZ teljesítése után sok pozitív tapasztalatról. élményről számolnak be	3	10	54	33	3,2
A diákok jellemzően érdeklődők az IKSZ iránt	0	23	67	10	2,9
A diákok számára jellemzően az IKSZ csupán egy teljesítendő kötelezettség	10	33	52	5	2,5
A diákok szabadidejük főlegesen lefoglalásának tartják az IKSZ-et	13	57	26	14	2,2
A diákok motiválatlanok az IKSZ-szel kapcsolatban	13	49	38	0	2,2
A diákok gyakran számolnak be a fogadó intézmények felkészületlenségéről	59	36	5	0	1,5

*Minél magasabb az átlagpontszám, annál nagyobb az állítással való egyetértés (terjedelem: 1-4 között)

Ahogy a Jelentés elején már említettük; egy program, fejlesztés sikerét jelentősen befolyásolja, hogy a kitűzött célok mennyire teljesülnek a gyakorlati megvalósítás során. A célok teljesülése mellett elengedhetetlen, hogy a programnak megfelelő hatása legyen. Korábban láthattuk, hogy az IKSZ céljai között első helyen a szociális érzékenyítés jelenik meg, melyet, a személyiségfejlesztés, az önkéntességre nevelés és a munka világával való ismerkedés követ. Az interjúk és az online kérdőív alapján is egyértelműen kirajzolódott, hogy a közösségi szolgálat több szempontból is pozitív hatást gyakorolt a diákok kompetenciáira. Az

intézményvezetők és koordinátorok az interjúkban leggyakrabban a szociális érzékenyítést, személyiségformálást, a munka világával való ismerkedést, pályorientációt említették. Elmondásuk alapján fejlődött a diákok kommunikációs készsége, nyitottabbá, önállóbbá váltak, empátikusabbak, toleránsabbak lettek, valamint kötelességtudatuk, kitartásuk, kreativitásuk, szociális készségeik fejlődtek leginkább a végzett tevékenységek hatására.

Ezt mutatja be a következő néhány interjúrészlet is:

„Intézményvezetői szinten a következő alapelvek érvényesülnek: segítség, rendszeresség, megbízhatóság, tudatosság, kapcsolatépítés. A közösségi szolgálat teljesítése segíti a visszahúzódó gyerekek önbizalmának a növelését, elősegíti határozottságukat. A kapcsolattartás miatt javul a tanulók kommunikációs képessége. A közös munka során fejlődik a tanulók csapatban való együtt gondolkozása és kooperációban történő problémamegoldó képessége. A rendszeresség a feladattudatosság elősegíti az önállóságot.”

„Egyértelműen fejlesztette a gyerekek képességeit; a kommunikációjukat, problémamegoldó képességüket, felelősségtudatukat.”

Ami fejlődött a gyerekeknél az a tolerancia, együttműködés, megértés, szervezési munka, Team munka. „

„A közösségi szolgálatot hasznosnak ítélik a gyerekek, elfogadóbbak, türelmesebbek, toleránsabbak, empátikusabbak lettek. Fejlődött az idegenekkel való kommunikációjuk. Segíti a diákok pályaválasztását is.”

„A szolgálat segíti a tanulókat a munka világával való ismerkedésben, hatással lehet a pályorientációjukra, illetve jelentős a személyiségfejlesztő hatása is, hiszen a közösségi szolgálat során ellátott tevékenységek fejlesztik szociális érzékenységüket, empátiájukat is.”

„Az IKSZ hatással van a pályaválasztásra, pályorientációra, önismeretre, szociális készségekre, érzékenység a társadalmi problémákra, együttműködő készség, csapatmunka, kooperáció, időbeosztás, motiváció, egyéni problémamegoldás, ami még fejlődik.”

A diákok véleménye nem tért el lényegesen az intézményvezetők és koordinátorok meglátásaitól, ugyanakkor a tavalyi tanévhez hasonlóan a diákok esetében a csapatmunka, a kommunikáció fejlődése, valamint a munka világával való ismerkedés, pályorientáció némileg hangsúlyosabban jelent meg a pozitívumok között. Többen is beszámoltak arról, hogy a közösségi szolgálat alatt végzett tevékenység hatására döntöttek egy-egy szakma választása,

vagy elvetése mellett. Az interjúk azonban azt is megerősítették, hogy a közösségi szolgálat akkor segíti elsősorban a pályaválasztást, ha olyan szervezetet választ a diák, ami az érdeklődési körének megfelel, illetve ahol hasznos tevékenységet végezhet.

Az online kérdőívben a nyitott kérdésként megfogalmazott felvetésre, - vagyis, hogy milyen készségeket fejleszt a közösségi szolgálat - közel száz értékelhető szempont érkezett, melyeket az alábbi szófelhőben gyűjtöttünk össze (a szavak mérete az említési gyakoriságot fejezi ki). A leggyakrabban említett készség/kompetencia/tulajdonság az interjúkon adott válaszokhoz hasonlóan a szociális kompetencia, tolerancia, kommunikációs készség, empátia, az együttműködési készség, illetve a pályorientáció volt, azaz elsősorban ezeket fejleszti és segíti leginkább a programban való részvétel. Az alkalmazkodókészség, társadalmi szolidaritás, felelősségérzet, elfogadás, segítőkészség szintén a relatíve gyakran említett tényezők között szerepelt. Mindezek alapján megállapítható, hogy a Jelentés elején megfogalmazott célokat tekintve a közösségi szolgálat sikeresnek tekinthető.

1. ábra: Vannak-e olyan készségek, kompetenciák, melyek Ön szerint javulnak a közösségi szolgálat végzésének hatására? Ha igen, melyek ezek?

A közösségi szolgálat deklarált céljainak, alapelveinek többsége is - a megkérdezett pedagógusok véleménye szerint - teljesülni látszott. Nagyfokú egyetértés alakult ki abban, hogy a közösségi szolgálat teljesítésében az anyagi érdekek egyik fél részéről sem játszanak szerepet; illetve a diákok szabadon választhatják ki a programban végzett tevékenységüket. A többség szintén egyetértett azzal, hogy a közösségi szolgálatban végzett tevékenységek a helyi közösség javát szolgálják; a tanulók többnyire nem az iskolában végzik a kapcsolódó tevékenységeket, olyan tevékenységet végeznek, amely a fogadószervezet fókuszában álló célcsoportjához kapcsolódik, illetve a tanulók több területen is végzik a szolgálatukat.

16. táblázat: Mennyire teljesülnek a közösségi szolgálat teljesítése során a következő szempontok? % és átlag, N=40

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben	átlag*
	%	%	%	%	pont
Sem a fogadófél, sem a tanulók nem érdekeltek anyagilag az IKSZ teljesítésében	5	0	2	92	3,8
A diákok maguk választhatják ki az általuk végzendő tevékenységeket	0	3	24	76	3,7
A tanulók olyan tevékenységet végeznek, melyek a helyi közösség javát szolgálják	0	0	47	56	3,6
A diákok saját iskolájukban csak részben végzik a közösségi szolgálatot	0	5	37	58	3,5
A közösségi szolgálat során közvetlenül a szervezet célcsoportját szolgáló tevékenysége(ke)t végeznek a tanulók	0	3	50	47	3,4
A diákok több területen végzik az IKSZ feladataikat	0	5	45	50	3,4
A tanulók elfogadóvá válnak a segítségre szoruló személy(ek) iránt	0	3	58	39	3,4
A tanulók nem végeznek közvetlen hozzátartozó felügyelete alatt közösségi szolgálatot	8	13	13	55	3,3
A diákok olyan tevékenységekben vesznek részt, melyek hosszútávon fenntarthatók	5	13	24	58	3,2
A közösségi szolgálat kapcsán partneri viszony alakul ki az érintettek között	3	13	53	32	3,1
A diákok többsége az IKSZ teljesítését követően is végez önkéntes munkát	0	64	29	8	2,4

*Minél magasabb az átlagpontszám, annál nagyobb az állítással való egyetértés (terjedelem: 1-4 között)

Jó gyakorlatok

A vizsgálatba bevont iskolák 32%-a szerint saját intézményükben nincs olyan közösségi szolgálathoz kötődő gyakorlat, ami példát jelenthetne más intézmények számára. A jó gyakorlatok bemutatását szintén egy nyitott kérdés keretében tettük lehetővé, három releváns bejegyzést a

18. táblázatban mutatunk be.

17. táblázat: Melyek a közösségi szolgálat program jó gyakorlatként való kiválasztásának gyakorlatai? (többet lehetett választani) említések, N=13

	N
A felkészítés-tevékenység-feldolgozás hármasszisztémájának megvalósítása	7
A program iskola arculatára való alkalmazása	11
A vezetés támogatása a program kapcsán	6
Az IKSZ program teamben való vezetése, működtetése	5
A koordinátor motiváltsága	5
A diákok és a segítettek számára egyaránt hasznos tevékenységek megvalósítása	11
A program élménypedagógiai jellege, amit a diákok visszacsatolnak, hogy jól működik	7

18. táblázat: Példák néhány jógyakorlatra

1.	„A Székesfehérvári Egyházmegyei Karitás fenntartásában működő Szent Kristóf Ház Fogyatékkal Élők Nappali Intézménye és a Ciszterci Szent István Gimnázium együttműködésében létrejövő „Fiatalok együtt, egymásért” elnevezésű projekt nem új keletű, mivel már több alkalommal teljesítettek a diákok iskolai közösségi szolgálatot a fogadó intézményben. Tapasztalataink alapján az ezt megelőző programok hatására a tanulók toleránsabbá, érzékenyebbé váltak a fogyatékkal élő társaik iránt. Ugyanakkor hatékony segítséget nyújtottak a Szent Kristóf Ház ellátottjai számára. Ezt az együttműködést, valamint az egymáshoz való közeledést szeretnénk megerősíteni az idei tanév végén, 2023 júniusában is.”
2.	„Többféle önkéntes tevékenységet kínálunk a diákjainknak minden tanévben: a tankönyvek szétosztását a tanév kezdetén, a könyvtári állomány rendszerezését a tanév folyamán, az iskolánk által szervezett országos és Kárpát-medencei tanulmányi és művészeti versenyek szervezésében való segítő tevékenységet, iskolai zenei, kulturális rendezvények előkészítésében való részvételt, gólyatáborok szervezését, lebonyolítását.”
3.	„Az iskola egyházi jellegből adódóan, a Magyar Református Szeretetszolgálathoz kapcsolódóan van közösségi tevékenység. Az akció neve „72 óra kompromisszum nélkül”. Ezt korábban is alkalmazták már és saját belterületen valósult meg, ami leginkább parktakarításban, iskola szépítésben merült ki. A pandémiát megelőzően kezdték el és a járvány lecsengésével folytatták. A városi szociális intézménnyel karöltve, a csurgói napközis idősothton lakóinak segédkeztek. Az otthon vezetőjével egyeztetve az idős emberek házánál segítettek kiscsoportban a diákok. Ilyenkor házkörüli munkákat végeztek el (levélgereblyezés, udvari munka). A munkának volt mentális és fizikai haszna is. Tehát az intézményben már voltak előzményei a közösségi szolgálatnak, pusztán csak központi adminisztrációra nem volt szükség.”

A közösségi szolgálathoz kapcsolódó iskolai dokumentáció

A monitori vizsgálat részét képezte a tanügyi dokumentumok áttekintése, ellenőrzése és az ezzel kapcsolatos javaslatok megfogalmazása is. A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az intézmények többségében a jogszabályoknak megfelelő volt a program adminisztrációja. A szervezett kereteket az iskolák biztosították a diákok számára a program megvalósításához. A teljesítések az osztálynaplókba év közben kerülnek bejegyzésre, a nyári teljesítést a következő szeptembertől vezetik a bizonyítványokban. A közösségi szolgálati naplók, valamint a diákok jelentkezési lapjának tartalma is a legtöbb esetben megfelelő volt. Az éves teljesítést a tanulók bizonyítványába bejegyezték, nem teljesítés esetén ezt is feltüntették.

A vizsgált intézmények 93%-ában a közösségi szolgálattal kapcsolatos tevékenységek szabályozása valamilyen mértékben szerepelt az intézmény Pedagógiai Programjában. Némileg alacsonyabb, de hasonló arányban (85%) jellemző, hogy Együttműködési Megállapodás keretében írják le az elvégzendő tevékenységeket. A dokumentáció-kezelés kismértékű

hiányosságára utalt, hogy a közösségi szolgálattal kapcsolatos dokumentumokra csak az iskolák 63%-ában tért ki a hatályos Iratkezelési szabályzat.

Ahol a monitoring során eltérést tapasztaltunk, ott ezeknek a hiányosságoknak a pótlására javaslatokat fogalmaztunk meg. Összességében elmondható, hogy kisebb dokumentációs hibák, hiányosságok mellett a program minden vizsgált intézményben a jogszabályoknak megfelelően működött

Fejlesztési javaslatok

Az online kérdőívben és az interjúk során is lehetőség volt arra, hogy a pedagógusok és a diákok javaslatokat fogalmazzanak meg a közösségi szolgálat működésére, hatékonyságára vonatkozóan. A válaszok többféle dimenzióban ragadták meg a kérdést, de a legtöbb a tanulói motiváció növelésére vonatkozott.

- ❖ A pedagógusokkal folytatott interjúkban a javaslatok jelentős része az **érzékenyítés és lezárás hatékony megszervezéséhez kapcsolódott.**
 - A vizsgálatba bevont intézményekben megkérdezett pedagógusok szerint az érzékenyítő foglalkozást érdemes új elemekkel kiegészíteni és hosszabb időt szánni rá. Több iskolában megfogalmazódott, hogy ezen alkalmakon a partnerintézmények is képviselhetnék magukat, bemutathatnák a náluk végezhető tevékenységeket, így a diákoknak már egyfajta személyes kapcsolata is kialakulhatna leendő „munkáltatóikkal”, megkönnyítve ezzel számukra a választást és a szolgálat megkezdését.
 - Javaslat érkezett arra vonatkozóan is, hogy a felkészítő foglalkozásokba - az általános tudnivalók ismertetése mellett - érdemes külső, a közösségi szolgálatra szakosodott szakembert bevonni, aki nemcsak a diákoknak, hanem a szülőknek is érzékenyítő foglalkozást tartana. A nemzetközi pozitív példák bemutatása, részeinek adaptálása is felmerült a javaslatok között.
 - A bevont, magas diáklétszámú iskoláknál felmerült, hogy hatékonyabb lenne a felkészítés elején a közösségi szolgálattal kapcsolatos általános tudnivalók ismertetését nagyobb, akár az egész 9. évfolyam összevonásával tartani, míg a diákok érzékenyítését, a tanulók által felvetett kérdések, esetleges félelmek átbeszélését kisebb csoportokban végezni. Így a diákok érzékenyítésére is több idő juthatna.
 - Az interjúalanyok szerint az érzékenyítésre és lezárásra szánt alkalmak kiegészítése **végzős, pozitív tapasztalatokkal rendelkező diákok beszámolóival** sokkal

eredményesebb lehet. A diákok elmondhatnák, bemutathatnák saját élményeiket, tapasztalataikat, illetve, hogy mit tanultak a közösségi szolgálati órák végzése alatt. A pozitívumok minél szélesebb körben történő elterjesztése érdekében pedig többen kiemelték, hogy az élményeket ne csak osztályszinten dolgozzák fel, hanem – esetleg ppt-vel, kisfilmek bemutatásával – tegyék megismerhetővé az alacsonyabb évfolyamokon tanulók számára is, ezzel is növelve a diákok, és ezzel együtt a pedagógusok motivációját, mely a kitűzött célok még hatékonyabb megvalósulását vonhatná maga után. Volt olyan iskola, ahol **egész napos rendezvényre, börzére tettek javaslatot** a közösségi szolgálat pozitív tapasztalatainak bemutatására. Továbbá elhangzott, hogy az élménybeszámolókat az intézmény honlapján, facebook oldalán is meg lehetne osztani, hogy minél szélesebb közönséget érhessenek el. Az **iskolák közötti jó gyakorlatok megosztása** is növelné a közösségi szolgálat hatékonyságát.

- A csoportos beszámolók mellett nem szabad elhanyagolni az egyéni élménybeszámoló lehetőségének biztosítását (akár írásban, akár szóban) sem, ahol alaposabban beszámolhatnak a diákok a fogadóhelyekről, a megvalósítás során szerzett pozitív és negatív tapasztalatokról. Mindez segítséget nyújthatna a közösségi szolgálat élményalapú megszervezésére, a tapasztalatok beépítésével pedig a fogadóintézmények szűrésére is lehetőség adódna. A felsorolt javaslatok hozzájárulhatnak a közösségi szolgálat céljainak hatékonyabb megvalósulásához, valamint a diákok motivációjának növeléséhez, továbbá iskolai „megbecsültségéhez”.
- ❖ A javaslatok másik nagy csoportja a közösségi szolgálattal **kapcsolatos adminisztrációra vonatkozott**: hasznosnak tartanák azokat a megoldásokat, amelyek ennek csökkentését eredményeznék (pl. a szülők/tanulók regisztrálják az órákat a Kréta-rendszerben, azokat csak ellenőrizni kelljen a pedagógusoknak) és az adminisztratív kötelezettségek helyett inkább a program által biztosított „élmény” kerüljön kihangsúlyozásra. Ezzel kapcsolatos javaslat volt, hogy a program megvalósítására való ösztönző ne a nem teljesítés szankcionálása legyen, hanem ehelyett pozitív ösztönzők (jutalmak) kerüljenek fókuszba.
- ❖ A javaslatok között jelentős említést kapott a **külön (vagy fél) pedagógus státusz** biztosítására vonatkozó ajánlás a feladatok ellátására, főleg a nagyobb létszámú intézményekben, illetve az órakedvezmény és az adminisztrációs feladatokban való segédkezés, ahogy a következő interjúrészlet is mutatja:
„A koordinátor nagyobb órakedvezménye, illetve több kolléga bevonása (legalább az adminisztratív feladatokba) nagyban segítené a munkát.”

„A koordinátor kulcsszereplő az IKSZ működtetésében, az ehhez társuló feladatok ellátásában, de az elkötelezett, motivált pedagógus sem képes hosszú éveken keresztül önkéntesen ellátni. A feladathoz nagyon sok szervezési feladat társul, mely rengeteg időt vesz igénybe, ha felelősségteljesen, körültekintően szeretnénk megszervezni azt a diákok számára.”

Javaslatként fogalmazódott meg, hogy a koordinátor a tantestület előtt történő szóbeli elismerésen túl anyagi juttatásokban, pótlékban is részesüljön.

- ❖ Felmerült, hogy érdemes lenne - melyre már akad is egy-két példa – városi vagy megyei szinten létrehozni közösségi szolgálatkoordináló helyeket, ahol az adminisztráció egy részét, a fogadóhelyek megkeresését, diákok elirányítását végézik elsősorban az itt dolgozók. Ezt a javaslatot fogalmazza meg a következő interjúrészlet is:

„Városi szinten kellenének koordinátorok, akik kapcsolatban állnak egymással annak érdekében, hogy a szerződéseket, a tanulói, iskolai jogok érvényesítését átvállalják.”

- ❖ A fogadószervezetekkel kapcsolatban is fogalmazódtak meg javaslatok: célszerű lenne a **fogadószervezeteket valamilyen területi adatbázisban rögzíteni** és ennek iskolák-tanulók felé történő elérhetőségét megteremteni. Olyan programokat, kezdeményezéseket felkarolni, melyek a fogadószervezetek és az iskolák/tanulók közötti kapcsolatot erősítenek, folytonossá tennék; illetve érdemes lenne nemcsak a diákokat, hanem a fogadószervezeteket is érdekeltté, motiválttá tenni a program sikerében.

- ❖ A **közösségi, kiscsoportos teljesítésnek** nagyobb tere legyen az önkéntes munka során – így a tanulók jobb esetben egymást „húzzák”, serkentik a részvételben.

- ❖ Korábban láthattuk, hogy a közösségi szolgálat hatékonysága szempontjából rendkívül fontos, hogy a diákok olyan tevékenységet végezzenek, amit hasznosnak érznek, illetve, hogy olyan területet válasszanak, amelyik az érdeklődési körüknek megfelelő. A diákok motivációját növelné, ha **előre felmérnék az iskolák, hogy a diákok milyen tevékenységeket végeznének szívesen** az iskolán belül és a tevékenységeket a javaslatokkal összhangba hoznák.

- ❖ Felmerült a szülők érzékenyítése is, mely a tanulók motivációjában is szerepet játszhatna, ahogy az egyik interjúalany is kifejti:

„Nagyon fontos, hogy személyesen a szülőket is felkészítsük, érzékenyítsük erre a feladatra hiszen, ha a partneri viszony kialakítása során megnyerjük támogatásukat, elkötelezettekké válnak e tevékenység iránt, akkor a gyermekek motiválásában is nagyon sokat tudnak segíteni. Ez egy igen fontos eleme a szervezésnek, hiszen nem elég a gyakorlati teendők

megismertetése, fontos a „kötelező önkéntesség” hasznosságának megismerése is. (szocializációs készségek fejlődése, társadalmi problémák iránti érzékenység felébresztése, személyiségformálás, önismeret, kötelességtudat fejlesztése, stb.)”

- ❖ Ahogyan a közösségi szolgálat órák teljesítésénél látható volt a diákok nagy része nyáron, szünetben végezte a tevékenységet. Ehhez kapcsolódik a diákok legtöbbször hangoztatott változtatási javaslata, mely már a tavalyi tanévben véget ért monitoring során is gyakran elhangzott, mégpedig, hogy **a nem tanítási napokon teljesíthető órák számát emelni kellene maximum 8 órára.**
- ❖ A pedagógusok és diákok részéről is elhangzott, hogy nagyban növelné a diákok motivációját, ha a **felsőoktatási felvételi eljárásban a közösségért végzett tevékenység plusz pontot érne.**
- ❖ A motivációs lehetőségekre vonatkozó ötletek másik nagy csoportja főként a **program PR fejlesztéséhez kapcsolódik.** Ilyen például, hogy többen hiányolják azokat a fórumokat, ahol a diákok egymással tudnának tapasztalatot cserélni, illetve ahol kortárs élménybeszámolót tudnának tartani. Szinte teljesen hiányzik a program felügyeletétől teljesen független, a program közösségi médiában történő megjelenése; ugyancsak hiányoznak oktatófilmek, bemutatófilmek, beszélgetések is a program témájára, céljára, eszközeire vonatkozóan. A javaslatok szerint a tanulói motiváció serkentésének eszköze lehetne az is, ha a résztvevő tanulók valamilyen jutalomban részesülhetnének, vagy legalábbis kapnának valamilyen pozitív visszajelzést tevékenységük hasznosulásáról. Végezetül a tanulói motivációt nemcsak közvetlenül, hanem a pedagógusokon keresztül, a pedagógusok bevonásával is érdemesnek tartják erősíteni.
- ❖ A **pedagógusok, -koordinátorok motivációs lehetőségeivel** kapcsolatban szintén megkérdeztük a vizsgálatban résztvevő pedagógusokat. A válaszadók töredéke jelezte, hogy iskolájukban nem látják különösebben szükségesnek a tanárok ösztönzését, hiszen a program jól működik, a koordinátorok minden támogatást megkapnak. A többség (a válaszadók legalább kétharmada) azonban azt emelte ki, hogy a koordinációs tevékenység jelentős pluszmunkát, adminisztrációs terhet, szabadidő-ráfordítást igényel, ezt pedig vagy órakedvezményrel, vagy pedig bérpótlékkal, évvégi jutalommal vagy más anyagi elismeréssel lehetne honorálni. A pedagógusok motivációs lehetőségeiként említették még a témába illő jó továbbképzési lehetőségeket; jó gyakorlatok gyűjtését és megismertetését; valamint a-koordinátorok és/vagy a szervezéssel, támogatással megbízott pedagógusok közösségépítését célzó kezdeményezéseket.

Összegzés

A Jelentés a 2022/2023 tanévben kiválasztott 40 intézmény monitoringjának tapasztalatait összegzi. A vizsgálatok megerősítették, hogy a közösségi szolgálat a vonatkozó szabályozásnak megfelelően működött a bevont intézményekben, illetve annak dokumentálását és az ehhez kapcsolódó adminisztratív tevékenységeket az előírásokat betartva végezték.

Az idei tanévben lefolytatott monitoring alapján a kulturális és közösségi programokhoz kapcsolódó tevékenységek a tavalyihoz hasonlóan változatlanul nagy szerepet töltek be, ugyanakkor a szociális és jótékonyági területek jelentősége valamelyest csökkent, míg az oktatási területhez kapcsolódó tevékenységek száma növekedett. A legtöbben olyan szervezetet igyekeztek választani, ahol úgy érzik valóban hasznos segítő munkát végezhetnek. A tanulók számára elengedhetetlen, hogy hasznosnak érezzék magukat, hasznos tevékenységet végezzenek a közösségi szolgálat ideje alatt.

A monitoring vizsgálat egyértelműen megerősítette az érzékenyítés és reflexió jelentőségét; látható, hogy ahol kellő időt és energiát szántak ezekre az alkalmakra, illetve megfelelő tartalommal töltötték fel, ott a diákok nagyobb arányban tekintettek élményként, hasznos tevékenységként a tevékenységekre, valamint a diákok motivációja is magasabb volt. Ugyanakkor a monitoring vizsgálat arra is felhívta a figyelmet, hogy az iskoláknak még mindig vannak feladataik ezen a téren. A tavalyi tanévhez képest nem nőtt az érzékenyítésre, reflexióra szánt idő mennyisége.

Megállapítható, hogy a fogadókörhelyek felkutatása összességében nem jelentett problémát sem az iskolák, sem a diákok számára, illetve a fogadószervezetekkel is jellemzően elégedettek voltak az érintettek. A fogadóintézmények visszajelzéseinek hiányosságaira is felhívta a vizsgálat a figyelmet - ezeknek száma az idei tanévben még tovább csökkent. A visszajelzések szervezett keretek közé szorítása elengedhetetlen lenne a diákok motivációjának növelése érdekében.

Az intézmények többségében a fogadószervezetek száma folyamatosan nőtt, ami egyre nagyobb kihívás elé állította az oktatási intézményeket, hiszen egyrészt átláthatatlanná tette a külső partnereket, valamint a velük való kapcsolattartás is egyre több időt vett igénybe.

Számos körülmény nehezítheti az iskolai közösségi szolgálat megvalósítását és az intézmények egymással rendszeresen szembesültek is. Míg az előző tanévben a legtöbb iskola az időhiányt és a járványhelyzetet említette, addig ebben a tanévben a tanulók nagy leterheltségét említették a leginkább nehezítő tényezőnek a közösségi szolgálat elvégzésének szempontjából.

Nehezíti a megvalósítást még a diákok motivációhiánya, a fogadószervezetek felkészítésének hiánya, valamint az adminisztrációs terhek.

Összességében azonban ebben a tanévben is megállapítható volt, hogy a bevont intézmények tanulóinak alapvetően pozitív volt az attitűdje a közösségi szolgálattal kapcsolatban, jellemzően jól érezték magukat annak teljesítése során, és előnyben részesítették a csoportosan végzett tevékenységeket.

A helyszíni interjúk és az online kérdőív válaszai azt mutatták, hogy a közösségi szolgálat több szempontból is pozitív hatást gyakorolt a diákok kompetenciáira.

A tapasztalatok a tavalyi tanévben végzett monitoringhoz hasonlóan azt mutatták, hogy a közösségi szolgálattal kapcsolatban a legnagyobb kihívást a koordinátorok, de leginkább a diákok motivációjának növelése jelentette. A javaslatok jelentős része is ehhez kapcsolódott; az érzékenyítés és lezárás hatékonyabb megszervezéséhez, a közösségi szolgálat során szerzett pozitív tapasztalatok szélesebb körben való megismertetéséhez, a koordinátorok nagyobb megbecsültségéhez, órakedvezményéhez és plusz javadalmazásához. Többen hiányolták azokat a fórumokat, ahol a diákok egymással tudnának tapasztalatot cserélni, illetve ahol kortárs élménybeszámolót tudnának tartani. Ezek hatékonyabb megszervezése hozzájárulhatna a diákok motivációjának növeléséhez is.